

Διδακτική της Ιστορίας

Μάθημα 8ο

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Εαρινό Εξάμηνο

Έννοιες δευτέρου βαθμού:

είναι έννοιες που χρησιμοποιούνται από τους ιστορικούς στη μελέτη της ιστορίας σε σχέση με τη γνώση περιεχομένου κάτω από ένα ιστορικό ερώτημα

- Έννοια της ιστορικής μαρτυρίας
- Ιστορική σημασία/σημαντικότητα
- Αλλαγή και συνέχεια
- Αιτίες και συνέπειες
- Ανάληψη ιστορικής οπτικής/ενσυναίσθηση
- Κατανόηση ηθικών διαστάσεων της Ιστορίας

(Lee, 2005. Seixas 2006)

Στο μάθημα αυτό θα ασχοληθούμε με:

Τις έννοιες

- Αιτίες και συνέπειες
- Ανάληψη ιστορικής οπτικής/ ενσυναίσθηση
- Κατανόηση ηθικών διαστάσεων της Ιστορίας

Αίτια και συνέπειες

- Ο ιστορικός κάνει αιτιακές συνδέσεις με ένταξη μεμονωμένων γεγονότων σε ευρύτερα φαινόμενα δημιουργώντας έτσι γενικευτικές κατηγορίες και νοηματικές συνέχειες που δημιουργούν την εικόνα της ενότητας του παρελθόντος.
- Οι γενικευτικές αυτές κατηγορίες ενδεχομένως να είναι καθοριστικές τόσο για τη σύλληψη μιας ενότητας που συνδέει διαφορετικά γεγονότα όσο και για τη συγκρότηση συνεκτικών πλαισίων νοήματος μέσα στα οποία εξηγείται η ιστορική συνέχεια και μεταβολή.

Τι αναμένουμε από τους μαθητές να κατανοήσουν για την έννοια των αιτιών;

- να κατανοούν ότι οι αιτίες προκύπτουν από αλληλοσχετιζόμενα γεγονότα, καταστάσεις και διαδικασίες και όχι από γεγονότα σε μία γραμμική σειρά.
- να κατανοούν ότι οι αιτιώδεις εξηγήσεις στηρίζονται στα γεγονότα και εκφράζονται με επιχειρήματα
- να μάθουν να εκφράζουν τέτοια επιχειρήματα προφορικά και γραπτά

Μοντέλο 5 επιπέδων για την έννοια των αιτιών (Scott)

- Δημιουργία διερευνητικής ερώτησης σε σχέση με ένα αιτιώδες ζήτημα (σε ένα πολύ σύντομο αριθμό μαθημάτων)
- Διαφορετικά είδη επιχειρημάτων αιτιολόγησης
- Προτάσσουμε το «τι» πριν το «γιατί»
- Προτάσσουμε την αφήγηση πριν την ανάλυση
- Αξιοποιούμε την σχετική βιβλιογραφία για να ενημερώνουμε τη διδακτική μας προσέγγιση

Δημιουργία διερευνητικής ερώτησης σε σχέση με ένα αιτιώδες ζήτημα (σε ένα πολύ σύντομο αριθμό μαθημάτων)

- Γιατί το Ισλάμ διαδόθηκε;
- Γιατί ο Α Παγκόσμιος Πόλεμος συνέβη;
- Γιατί ξέσπασε η Γαλλική Επανάσταση το 1789;
- Τι ρόλο έπαιξε η οικονομία στην κατάργηση της δουλείας;

Με βάση αυτά τα ερωτήματα πρέπει να εξετάζουν κάτι σε κάθε μάθημα και βήμα βήμα να χτίζουν την απάντηση του κεντρικού ερωτήματος

Διαφορετικά είδη επιχειρημάτων αιτιολόγησης

- Κατηγοριοποιώντας τα αίτια σε διάφορους τύπους (οικονομικά, κοινωνικά, ατομικά, συλλογικά)
- Ένα αίτιο και το πως συνδέεται με άλλα αίτια
- Η σημαντικότητα ενός αιτίου σε σχέση με άλλα για ένα ιστορικό γεγονός
- Αίτια άμεσα και έμμεσα

- Γενικά πρέπει να κρατάμε απλή τη διαδικασία. Στην αρχή μπορούμε να δουλέψουμε με τους μαθητές μας με ένα σχήμα αιτιών και μέχρι το τέλος της χρονιάς να δοκιμάσουμε τις υπόλοιπες εκφάνσεις της έννοιας ώστε να μπορούν οι μαθητές να συγκρίνουν τη δυναμική τους

Πώς μπορεί να διδαχθεί με ουσιαστικό τρόπο;

- Για τους μικρούς μαθητές, αυτό μπορεί απλά να περιλαμβάνει την εξεύρεση ενός λόγου/ αιτίου για τον οποίο κάτι θα μπορούσε να έχει συμβεί ή που προκάλεσε κάτι να συμβεί.
- Ακόμα περισσότερο για τους μεγαλύτερους μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σημαντικό να δούμε αν μπορούν να καταλάβουν πώς οι αιτίες συνδέονται μεταξύ τους (εννοιολογικοί πίνακες και διαγράμματα είναι συχνά χρήσιμα εδώ) και πώς μπορεί να είχε εξελιχθεί κάτι διαφορετικά εάν μία από τις αιτίες ενός γεγονότος (π.χ. πρόσωπο, τεχνολογική εφεύρεση) δεν είχε συμβεί.
- Αυτό μπορεί να οδηγήσει ορισμένους μαθητές να ρωτήσουν αν κάτι ήταν αναπόφευκτο να συμβεί ή αν αυτό που έγινε έλυσε ή δημιούργησε περισσότερα προβλήματα.

Δραστηριότητες

Προσομοιώσεις, παιχνίδια ρόλων και το δράμα μπορούν να αξιοποιηθούν για να διερευνήσει κάποιος τα γεγονότα, τις αιτίες και τα αποτελέσματά τους. Τέτοιες δραστηριότητες συχνά λειτουργούν πιο επιτυχημένα αν προσεγγιστούν με τη μορφή ενός προβλήματος που πρέπει να λυθεί, ειδικά αν είναι δίλημμα, παρά μια σκηνή που θα πρέπει ανακατασκευαστεί.

Οι μαθητές μπορεί να ενθαρρυνθούν να λάβουν υπόψη τους (άτομα και ομάδες), επιλογές που θα μπορούσαν να είχαν καθώς και αντιδράσεις σε γεγονότα, αν μπορούσαν να προβλέψουν τι συνέβαινε πραγματικά τότε. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να καταλάβουν καλύτερα ότι ο κόσμος ενήργησε διαφορετικά ως προς το πώς μπορούν να ενεργούν οι ίδιοι σήμερα.

Μπορείτε να προτείνετε να γράψουν ημερολόγια ή γράμματα (είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να τους κάνει να εξερευνήσουν τα συναισθήματα, και τα κίνητρα το τι συνέβαινε τότε και γιατί).

Δραστηριότητες

- Διαγράμματα αιτιολόγησης και εννοιολογικοί χάρτες
- Αναλογίες και μεταφορές (δείχνουν τη διαφορά ανάμεσα σε διάφορους τύπους εννοιών)
- Προφορική προετοιμασία για τις γραπτές ασκήσεις με συγκεκριμένες φράσεις

Τι πρέπει να αποφεύγουμε

- Να μη θέτουμε την ερώτηση για τα αίτια χωρίς να έχουμε παρουσιάσει την γνώση περιεχομένου
- Να μην οδηγούμαστε σε φορμαλιστικές απαντήσεις
- Δεν συζητάμε τα αίτια και τις συνέπειες μαζί
- Δεν υπάρχει η έννοια του αναπόφευκτου στην έννοια των αιτίων

Ενδεικτικά ιστορικά ερωτήματα

- Εξετάστε ένα καθημερινό γεγονός τα αίτια και τις συνέπειές του. Εξετάστε ένα ιστορικό γεγονός και τους διαφορετικούς τύπους αιτίων (οικονομικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς κλπ.). Τι διαφορές παρατηρείτε;
- Εξετάστε κίνητρα, προθέσεις, αίτια και για το συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός, στο ιστορικό του πλαίσιο. Σχηματοποιήστε τα αίτια και τις συνέπειες.
- Πώς θα εξηγούσαν οι άνθρωποι τότε τις αιτίες και πώς διαφέρει αυτό από το πώς θα το εξηγούσαμε εμείς σήμερα;

Συνέπειες

- Πολλές φορές ένα ιστορικό γεγονός προκαλεί συνέπειες σε κάποιο άλλο γεγονός
- Όταν βάζουμε τους μαθητές να αναγνωρίζουν σχήματα αλλαγής και συνέχειας στο πέρασμα του χρόνου αναφερόμαστε και στις συνέπειες αυτού του γεγονότος
- Επίσης όταν αναφερόμαστε στις συνέπειες εστιάζουμε και στην έννοια της σημασίας
- Καλό θα ήταν να διδαχθούν παράλληλα αλλά ξεχωριστά με την έννοια των αιτιών

Τι αναμένουμε;

- Οι μαθητές θα πρέπει να αναγνωρίζουν, να εξηγούν και να χαρακτηρίζουν τις συνέπειες
- Να διαμορφώνουν εικόνες και διαγράμματα και να οπτικοποιούν τη δομή των συνεπειών
- Να εμβαθύνουν στο ρόλο των συνεπειών

Πώς μπορεί να διδαχθεί με ουσιαστικό τρόπο;

- Να ασκούμε τους μαθητές να χωρίζουν και να κατηγοριοποιούν τις συνέπειες με διάφορα κριτήρια (σε μικρο-,μακρο-πρόθεσμα αποτελέσματα, άμεσα και έμμεσα, ως προς τη σημασία τους, την ποσότητα και τη διάρκειά τους)
- Να ασκούμε τους μαθητές στο πως ένας ιστορικός διαμορφώνει τα επιχειρήματά του
- Να ασκούμε τους μαθητές να δημιουργούν αφηγήσεις με βάσει τις συνέπειες

Υπάρχουν κάποια καλά παραδείγματα για να
ακολουθήσουμε;

Ιστορική ενσυναίσθηση/ ιστορική οπτική (πολυπρισματικότητα)

Ενσυναίσθηση – Πώς μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα τους ανθρώπους του παρελθόντος;

- Οι όροι που χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία για την συγκεκριμένη έννοια είναι διαφορετικοί όπως ενσυναίσθηση, ιστορική προοπτική, λογική κατανόηση, ιστορική φαντασία (Lee, 2005. Ρεπούση, 2004. Seixas, 2006. Κουργιαντάκης, 2006, 2012).
- Η έννοια αναφέρεται στην κατανόηση του πως οι άνθρωποι αισθάνθηκαν/σκέφτηκαν και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την τεκμηριωμένη ματιά στο παρελθόν και στο ιστορικό πλαίσιο που έζησαν (Seixas, 1994).
- Αναφέρεται στην διανοητική άσκηση κατανόησης (γνωστική ενέργεια) των διαφορετικών οικονομικό-κοινωνικό-πολιτικών πλαισίων που διαμορφώνουν τις ζωές και τις πράξεις των άλλων (Seixas 2006).

«Οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να κατανοήσουν ότι για να είμαστε σε θέση να εξηγήσουμε τη συμπεριφορά των ανθρώπων στο παρελθόν, πρέπει να έχουμε υπόψη μας τις διαφορετικές ιδέες και πεποιθήσεις που είχαν για τον κόσμο, καθώς και το διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο- συγκείμενο στο οποίο έζησαν. Πρέπει επίσης να συνειδητοποιήσουμε ότι τόσο οι ιδέες των ανθρώπων στο παρελθόν, όσο και το συγκείμενο στο οποίο έζησαν, διαφέρουν δραματικά από τα δικά μας· και ότι μόνο αν καταλάβουμε τους στόχους και τις προθέσεις τους θα είμαστε ικανοί να καταλάβουμε και τις πράξεις τους. Τέλος, οι μαθητές και οι μαθήτριες θα πρέπει να κατανοήσουν ότι η γνώση του ιστορικού συγκείμενου, στο οποίο έζησαν οι άνθρωποι στο παρελθόν, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να καταλάβουμε τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο έβλεπαν την κατάσταση στην οποία βρίσκονταν, και τον κόσμο τους γενικότερα.»

Μακρυγιάννη, Περικλέους, Τινής, Φλουρέντζου (2013:16)

- Η ενσυναίσθηση αποτέλεσε κεντρική έννοια στη διδακτική της ιστορίας στην Αγγλία μετά τη δεκαετία του 1970. Το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, Institute of Education, με τους Alaric Dickinson, Peter Lee & Rosalyn Ashby πρωτοτυπεί στις έρευνες αναφορικά με την ενσυναίσθηση. Ωστόσο, η πολυσημία του όρου οδήγησε την ερευνητική ομάδα να στραφεί και να προτείνει έναν διαφορετικό όρο, αυτόν της λογικής κατανόησης (rational understanding). Η φράση αυτή αποτελεί μια πιο γενική έννοια που εμπεριέχει τόσο την ενσυναίσθηση (empathy) όσο και τις εξηγήσεις (explanations) που ενδέχεται να προκύψουν από αυτήν (Lee, Dickinson & Ashby).

- Στη σχολική ιστορία της Αγγλίας από τη δεκαετία του 1960 ξεκίνησαν να αναφέρονται οι όροι «ενσυναίσθηση» και «διαφορετικότητα», ενώ λίγο αργότερα δόθηκε έμφαση στην «πολυπρισματικότητα». Στα τέλη του 20ου αιώνα, άρχισε να υιοθετείται ο όρος «πολυπρισματικότητα» έναντι αυτού της «ενσυναίσθησης». Η διαφορά των δύο είναι ότι ο πρώτος αφορά τις πολλές οπτικές που οφείλει να αντιληφθεί όποιος ασχολείται με την ιστορία και το παρελθόν. Επίσης, ο όρος της «πολυπρισματικότητας» εμπλέκει τόσο τους «παραγωγούς» των πηγών, τους ανθρώπους δηλαδή του παρελθόντος, όσο και τους ιστορικούς που επιδιώκουν διαφορετικές ερμηνείες του παρελθόντος στο παρόν. Απεναντίας, η «ενσυναίσθηση» περιορίζεται στην υιοθέτηση της οπτικής των άλλων (Stradling, 2003).

Ανάλυση ιστορικής οπτικής/ πολυπρισματικότητας

- να κατανοούν ότι οι πράξεις τα νοήματα οι αντιλήψεις και οι αξίες των ανθρώπων του παρελθόντος προϋποθέτουν μια πολυπρισματική εξέταση (historical perspective taking)
- να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές ιδέες, οπτικές και πεποιθήσεις που είχαν οι άνθρωποι εκείνης της εποχής στο ιστορικό τους πλαίσιο (εμπλαισίωση), ως διαφορετικές από τις δικές τους και να συσχετίζουν κριτικά τις παρελθοντικές με τις σημερινές συνθήκες.
- εάν καταλάβουν τους στόχους και τις προθέσεις τους θα είναι ικανοί να καταλάβουν και τις πράξεις τους

Πώς μπορεί να διδαχθεί η ενσυναίσθηση με ουσιαστικό τρόπο;

Ο Lee αναφέρει 4 τρόπους προσέγγισης ενσυναίσθησης:

- Ως **δύναμη**, η ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα να διακρίνει κανείς τις σκέψεις και τα συναισθήματα άλλων ανθρώπων.
- Ως **επιδίωξη**, στο να ξέρει κανείς τι πίστευε κάποιος ή μια ομάδα ανθρώπων στο παρελθόν, τι αξίες είχε, τι ένιωθε ή τι προσπάθησε να κατορθώσει.
- Ως **διαδικασία** αναζητάει τι πίστευε κάποιος ψάχνοντας για αποδείξεις.
- Ως **προδιάθεση** είναι η ικανότητα ή η πρόθεση να λαμβάνει κανείς υπόψη του άλλες οπτικές γωνίες (Μαυροφρύδη, 2019).

Πώς μπορεί να διδαχθεί η πολυπρισματικότητα με ουσιαστικό τρόπο;

- Σύγκριση πηγών αντίθετης ή διαφορετικής οπτικής για ένα ιστορικό γεγονός και εξηγούν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους
- Μελέτη γεγονότων και πράξεων του παρελθόντος που θεωρούνται ανεξήγητα ή παράλογα και η αποφυγή παροντισμού στην εξήγησή τους. Απαιτείται η κατανόηση του ιστορικού πλαισίου, η ανάλυση των ιστορικών μαρτυριών και ερμηνειών και η δημιουργία αφηγηματικού πλαισίου.
- Εξέταση επίμαχων και συγκρουσιακών θεμάτων

Sauer, 2006

- 1^ο στάδιο: οι άνθρωποι στο παρελθόν είναι διαφορετικοί
- 2ο στάδιο : γιατί οι άνθρωποι στο παρελθόν ήταν διαφορετικοί
- 3^ο στάδιο: οι μαθητές αφήνουν την δική τους οπτική και την εξετάζουν συγκριτικά με άλλες οπτικές

Μακαρατζής, 2018: 118

Ενδεικτικά ιστορικά ερωτήματα

- Συγκρίνετε πηγές από διαφορετικές οπτικές σχετικά με το υπό μελέτη ιστορικό γεγονός. Εξηγήστε τις διαφορές.
- Γράψτε ένα γράμμα/ ημερολόγιο/ αφίσα βασισμένο στην μελέτη των πηγών που ερευνήσατε.

- ενσυναισθητικές ερωτήσεις

(Εάν ήσουν στρατιώτης και συμμετείχες στην προέλαση του ελληνικού στρατού στο εσωτερικό της Ανατολίας το καλοκαίρι του 1921, τι θα μπορούσες να κάνεις, τι θα σκεφτόσουν, τι θα έλεγες στον αξιωματικό σου;)

ή και ερωτήσεις που αφορούν τη σύνθεση ή την οπτική γωνία (Περιγράψτε το ιστορικό γεγονός από την πλευρά των αντιπάλων ή από τη μεριά των κατοίκων των περιοχών εκείνων που αποτέλεσαν το θέατρο των πολεμικών αναμετρήσεων)».

Υπάρχουν κάποια καλά παραδείγματα για να
ακολουθήσουμε;

Όπως παρατίθεται στο Μαυροφρύδη, 2019:

28

Ο Van Sledright (2001) διατύπωσε ένα πλήθος ερωτήσεων που βοηθούν τους μαθητές στη διαδικασία κατανόησης και καλλιέργειας της ενσυναίσθησης. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

- *«Πόσο μας επιτρέπει η πηγή να οδηγηθούμε στη μία ή στην άλλη κρίση για τις ενέργειες του ιστορικά συμμετεχόντος προσώπου;*
- *Με ποιους τρόπους μπορούν οι ενέργειες αυτές να ερμηνευτούν λαμβάνοντας υπόψη το διαθέσιμο υλικό;*
- *Πώς μπορούν τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί σε διαφορετικούς σχηματισμούς να με βοηθήσουν να κατανοήσω καλύτερα το περιεχόμενο της περιόδου που εξετάζω;*
- *Ποιες είναι οι ποικίλες προσεγγίσεις του ιστορικού πλαισίου που μας παρέχουν άμεσα οι πηγές;*
- *Με ποιον τρόπο πρέπει να σκεφτώ προκειμένου να κατανοήσω το συγκεκριμένο πλαίσιο;*
- *Πόσο αντιλαμβάνομαι και πόσο πρέπει να κατανοήσω τις υποθέσεις που κάνω;*
- *Πώς οι υποθέσεις που κάνω επηρεάζουν τον τρόπο που ερμηνεύω τα στοιχεία που έχω και προσπαθώ να τοποθετήσω σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο τα γεγονότα και τις πράξεις;*
- *Πώς θα μου φαινόταν να παρατηρήσω τα δεδομένα μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνιές;»*

Ηθική διάσταση των ερμηνειών του παρελθόντος

- Η ηθική διάσταση του παρελθόντος αναφέρεται στο πώς η ιστορία μπορεί να μας βοηθήσει να ζήσουμε στο παρόν ως σκεπτόμενα άτομα.
- Πώς κρίνουμε γεγονότα και ιδέες του παρελθόντος και πώς αντίστοιχα αυτό μπορούμε να το αξιοποιήσουμε στο παρόν;
- Η έννοια της ηθικής διάστασης των ερμηνειών του παρελθόντος προσθέτει ένα ακόμη επίπεδο ιστορικής κατανόησης καθώς μπορούμε με αυτή να σκεφτούμε όχι μόνο ποια γεγονότα ή πρόσωπα πρέπει να θυμόμαστε αλλά και ποια πρέπει να γιορτάζουμε.

Έννοια της ηθικής διάστασης των ερμηνειών του παρελθόντος

- τόσο οι ιστορικοί όσο και εμείς κάνουμε άμεσες και έμμεσες ηθικές κρίσεις στη συγγραφή των ιστορικών αφηγήσεων.
- όταν εμείς κάνουμε ηθικές κρίσεις είναι σημαντικό να είμαστε προσεκτικοί στο να μην επιβάλλουμε σύγχρονα κριτήρια σχετικά με το τι είναι σωστό και λάθος για το παρελθόν (παροντισμός). Επομένως, οι τεκμηριωμένες ηθικές κρίσεις για τις πράξεις του παρελθόντος γίνονται λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό πλαίσιο της περιόδου που μελετούμε.
- η αναγνώριση των ηθικών κρίσεων του παρελθόντος ανάλογα με τα ιστορικά συμφραζόμενα μπορεί να μας βοηθήσει να έχουμε συνειδητές κρίσεις για σύγχρονα θέματα μόνο όταν αναγνωρίζουμε τους περιορισμούς του «διδακτισμού» από το παρελθόν.

Τι αναμένουμε από τους μαθητές;

- Α) να αξιολογούν τις πράξεις των ανθρώπων του παρελθόντος, κατανοώντας το ιστορικό τους πλαίσιο.
- Β) να χρησιμοποιούν ιστορικά στοιχεία για να εκφράζουν κρίσεις για τα ζητήματα του παρόντος.

Πώς μπορεί να διδαχθεί η έννοια αυτή με ουσιαστικό τρόπο;

- Η έννοια αυτή προσθέτει ένα ακόμη επίπεδο ιστορικής κατανόησης καθώς οι μαθητές μας μπορούν να σκεφτούν όχι μόνο ποια γεγονότα ή πρόσωπα πρέπει να θυμόμαστε αλλά και γιατί τα θυμόμαστε ή τα γιορτάζουμε: τι συντηρεί δηλαδή τη συγκεκριμένη μνήμη, πώς τη συντηρεί;
- Σε κάποιο βαθμό η έννοια της ηθικής αποτίμησης του παρελθόντος συνδέεται έμμεσα με όλες τις έννοιες δευτέρου βαθμού που ανέφερα και κυρίως με την έννοια της σημασίας και την έννοια της αλλαγής στο χρόνο. (Σε κάποιο βαθμό η έννοια της ηθικής αποτίμησης του παρελθόντος συνδέεται με την έννοια της σημασίας και την έννοια της αλλαγής στο χρόνο.)

Πώς μπορεί να διδαχθεί η έννοια αυτή με ουσιαστικό τρόπο;

- Οι ηθικές ερμηνείες είναι δύσκολο να αναγνωριστούν στις ιστορικές αφηγήσεις που είναι ενταγμένες στα σχολικά βιβλία, στα κείμενα των ιστορικών, τα λογοτεχνικά κείμενα, τις ταινίες, τις μουσειακές αναγνώσεις, τους τόπους μνήμης στο δημόσιο χώρο. Προσπαθούμε να προετοιμάσουμε τους μαθητές μας και να τους δίνουμε ευκαιρίες να αναγνωρίζουν **τις έμμεσες ηθικές κρίσεις** που τους κατακλύζουν στο σχολείο και το δημόσιο χώρο που είναι δύσκολο να διαβαστούν. Αυτός είναι **και ένας** ουσιαστικός ρόλος της ιστορικής εκπαίδευσης.

Δραστηριότητες

- Κατανόηση σύγχρονων γεγονότων μέσα από το ιστορικό πλαίσιο και τον φακό του παρελθόντος – όχι παροντισμός
- Πώς το ιστορικό πλαίσιο μπορεί να οδηγήσει σε δίκαιες ηθικές κρίσεις για το παρόν μέσα από ερμηνευτικές αναφορές
- Να αξιολογούμε ιδέες όχι όμως ανθρώπους (για παράδειγμα σε μουσεία, ταινίες, ιστορικά βιβλία)

Ενδεικτικά ιστορικά ερωτήματα

- Εξετάστε ένα συγκρουσιακό γεγονός στο παρελθόν, εξετάστε ποιες οπτικές του υπάρχουν στο παρόν και εξηγήστε τι μπορεί να μας διδάξει σήμερα;
- Εξετάστε το υπόβαθρο ενός σημερινού γεγονότος και τις επιπτώσεις του στις ζωές μας σήμερα.
- Μπορούν να υποβληθούν ερωτήσεις στους μαθητές που τους κάνουν να σκεφτούν γιατί κάτι αξίζει να το θυμόμαστε. Για παράδειγμα επηρεάστηκαν πολλοί άνθρωποι; Με ποιους τρόπους επηρεάστηκαν; Τι οδήγησε σε κάτι σημαντικό; Βλέπουμε ακόμα τα αποτελέσματα; Πώς μνημονεύουμε στο βάθος του χρόνου;

Τοπόσημα σε αστικό τοπίο

- Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για την αξιοποίηση της έννοιας της ηθικής διάστασης των ιστορικών ερμηνειών του παρελθόντος σε σχέση με την ιστοσελίδα είναι η δράση για τα τοπόσημα και οδωνύμια, στην οποία δεν καταγράψαμε απλά τα μνημεία και τις πρακτικές μνημειοποίησης του 1821 αλλά ωθήσαμε τους μαθητές σε διαδικασίες να σκεφτούν πως γίνεται η διαδικασία της μνημειοποίησης, πως θέλουν τα ίδια να θυμούνται και να μνημονεύουν το παρελθόν.

- Ο στόχος ήταν ότι θέτοντας του μαθητές σε αντίστοιχες διαδικασίες θα μπορούσαν στο μέλλον να είναι κριτικοί αναγνώστες παρόμοιων πρακτικών τις οποίες θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν στα μνημεία που τους περιτριγυρίζουν. Οι δραστηριότητες έδωσαν την ευκαιρία στα παιδιά να θέσουν τα κριτήρια σπουδαιότητας για το γεγονός της Επανάστασης και πρέπει να υπογραμμίσω ότι μέσα από ανοιχτές δραστηριότητες όπως είναι η διαβούλευση οδηγήθηκαν στο να εστιάσουν στις αξίες κυρίως που επιθυμούν οι ίδιοι να μνημονεύουν για την επανάσταση του 21 σήμερα και όχι τόσο στα πρόσωπα και τα γεγονότα της Επανάστασης.

- Η επιλογή των μνημείων και η δημιουργία τους μπορεί να ανοίξει την πόρτα σε μια ηθική στάση του παρελθόντος που έχει αντίκτυπο στο δικό μας παρόν. Χαρτογραφώντας τη βιογραφία των μνημείων σε συνδυασμό με ιστορικές διερευνητικές εκπαιδευτικές πρακτικές που έχουν στόχους τέτοιους βοηθά τους μαθητές να σκέφτονται κριτικά, να αναπτύσσουν την ιστορική τους συνείδηση και επομένως να συμμετέχουν σε κοινωνικές δράσεις με κατανόηση των συνδέσεων παρόντος – παρελθόντος.

Τα αρχικά ερωτήματά μας

- Γιατί χρησιμοποιούνται τα τοπόσημα στον αστικό χώρο;
- Υπάρχουν τοπόσημα που μνημονεύουν το 1821 στη γειτονιά μας;
  - Ποια είναι;
  - Πώς μπορούν να διαβαστούν;

Τα ερωτήματά μας μετά την έρευνα

- Τι «θέλει» να θυμάται η πόλη μας,
- Τι «θέλουμε» να θυμόμαστε εμείς για το 1821;

- **Το Θέμα της διαβούλευσης**

**Μας χρειάζονται τα μνημεία της
πόλης μας για να θυμόμαστε το
παρελθόν μας;**

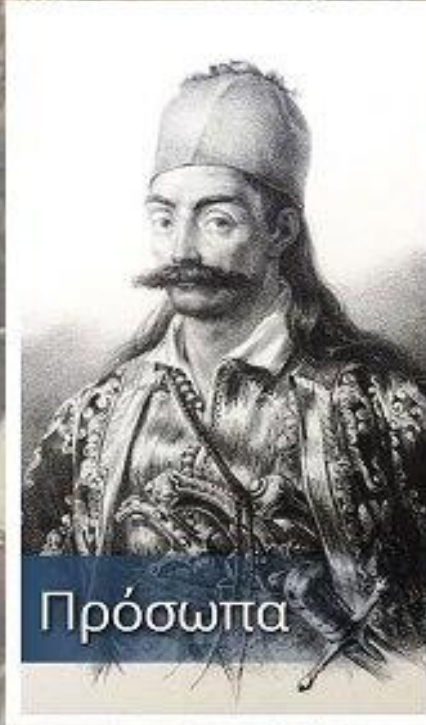
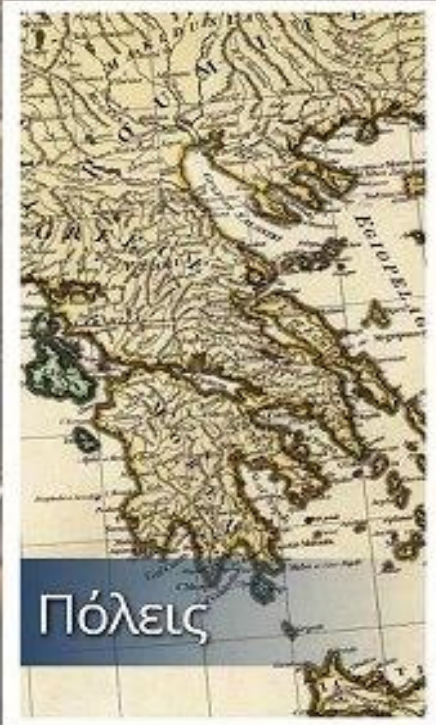
Πώς «θέλουμε» εμείς να θυμόμαστε το 1821;

Δημιουργώντας το δικό μας μνημείο

- Γιατί αυτό το πρόσωπο ή το γεγονός αξίζει να μνημονευτεί;
- Ποιους από τους ακόλουθους σκοπούς θα υπηρετούσε το μνημείο σας;
  - Άλλαξε τον τρόπο που σκέφτονται οι άνθρωποι;
  - Προτείνουν ένα μάθημα το οποίο πρέπει να μάθουμε;
  - Εκπληρώνουν ένα χρέος μνήμης;
  - Εμπνέουν δράση για ένα σύγχρονο θέμα;
  - Κάποιο άλλο σκοπό που μπορεί να σκεφτείτε;
- Τι θα θέλετε να αισθανθούν ή να σκεφτούν οι άνθρωποι όταν θα δουν αυτό το μνημείο;
- Ποιοι θα είναι οι θεατές του;
- Ποια ιστορία θέλετε να λέει;
- Με ποιους τρόπους μπορεί το μνημείο σας μπορεί να κλονίσει ή να προκαλέσει αντιλογία;

Seixas, P., & Morton, T. (2013).

«Τόποι μνήμης για την Ελληνική Επανάσταση, 19ος -20ός αιώνας»

Ανδριάντας Θεόδωρου Κολοκοτρώνη

Εκτύπωση E-mail

Ο έφιππος ανδριάντας του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη στην Αθήνα, δίδυμο έργο με εκείνο του Ναυπλίου, ανεγέρθηκε κατόπιν πρωτοβουλίας του δημιουργού του, Λάζαρου Σώχου, και φροντίδας του Δήμου Αθηναίων. Οι δαπάνες για τη χύτευση του γλυπτού και την κατασκευή του βάθρου του καλύφθηκαν μέσω πανελλήνιων εράνων. Η τοποθέτηση του ανδριάντα στην ομώνυμη οδό ολοκληρώθηκε στις 27 Απριλίου 1904, χωρίς να ακολουθήσουν επίσημα εγκαίνια. Το 1954 το μνημείο μεταφέρθηκε στη σημερινή του θέση, μπροστά στο κτήριο της Παλαιάς Βουλής.

Όμοιος με **εκείνον του Ναυπλίου**, ο έφιππος ανδριάντας του **Θεόδωρου Κολοκοτρώνη** στην Αθήνα, έργο του **Λάζαρου Σώχου**, αναπαριστά τον ήρωα με όλα τα χαρακτηριστικά με τα οποία τον ενέδυσαν οι μετά θάνατον δοξαστικές βιογραφίες και αφηγήσεις, καθώς και η μεταγενέστερη παραδοσιακή ιστοριογραφία, καθιερώνοντάς τον στη συλλογική μνήμη, μέχρι και σήμερα, ως πατρική φιγούρα του έθνους, σύμβολο γενναιότητας και σύνεσης (βλ. παρακάτω).

Με αγέρωχο παράστημα, ευθυτενής και ρωμαλέος επάνω σε βηματίζον άλογο, ο «Γέρος του Μοριά» κρατάει με το αριστερό χέρι τα ηνία και απευθύνεται στον θεατή με στροφή της κεφαλής στα αριστερά και το δεξί χέρι απλωμένο οριζόντια, να δείχνει προς μία κατεύθυνση με τεντωμένο τον δείκτη. Σύμφωνα με τους ιστορικούς Τέχνης, με την αντιθετική αυτή κίνηση χεριού και κεφαλής επιτυγχάνεται η ενεργητική στάση του ιππέα, που, σε συνδυασμό με τον έντονο βηματισμό του αλόγου, δημιουργεί δεξιοτεχνικά κατανεμημένους όγκους και επίπεδα που επιβάλλονται στον θεατή. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ειδικό, με προσεκτική μεταφορά κάθε είδους λεπτομερειών, τόσο στα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά και,

Οι εργασίες τοποθέτησης του βάθρου στην αρχή της οδού Κολοκοτρώνη ξεκίνησαν λίγο πριν από τις δημοτικές εκλογές της 7ης Σεπτεμβρίου 1903. Η κυβερνητική απόφαση, ωστόσο, δεν πτόησε τους ένθερμους υποστηρικτές της «ηττημένης» άποψης, που αντέδρασαν με τοπικιστικά κριτήρια. Στις 3 Οκτωβρίου, επιτροπή από περίπου 50 Γορτύνιους παρουσιάστηκε στον πρωθυπουργό Δημήτριο Ράλλη με αίτημα την ακύρωση της ειλημμένης απόφασης και την τοποθέτηση του ανδριάντα στην πλατεία Συντάγματος (Πηγή 32). Στις 28 του ίδιου μήνα, περί τους 300 πελοποννήσιους φοιτητές, συγκεντρώθηκαν στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου και αποφάσισαν να διαμαρτυρηθούν στον πρωθυπουργό για την επιλογή της θέσης του μνημείου (αναλυτικά, βλ. ΛΟΙΠΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ).

Κατά τη μακρά περίοδο των συνεχών αναβολών μιας οριστικής απόφασης για τη θέση του μνημείου και των αντιπαραθέσεων επί του θέματος, εμφανίζονται στον Τύπο σατιρικά δημοσιεύματα, λογοπαίγνια και σκίτσα. Χωρίς καλλιτεχνικό ενδιαφέρον αλλά ιδιαιτέρως γλαφυρό για τη ένταξη της ζωής του μνημείου στα πολιτικά συμφραζόμενα της περιόδου είναι το σκίτσο (μάλλον, πρόκειται για σύνθεση δύο σκίτσων) που δημοσιεύει η δηλιγιαννική εφημερίδα «Σκριπ» στις 2 Νοεμβρίου 1903 (Πηγή 33).

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
Ο άριστος αναμείνας εν κόψη τόν Γόρδιον δεσμόν εν τη Βουλή.

Ο ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΟΣ ΘΕΣΙΘΗΡΑΣ!

Με αφορμή τις διαδηλώσεις των πελοποννήσιων φοιτητών για τη θέση του μνημείου, η εφημερίδα στηλιτεύει την πολιτική κατάσταση στη χώρα μέσα από την υπαινικτική γλώσσα της εικόνας. Στα αριστερά, ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, ηγέτης του μικρού «τρίτου κόμματος» και στην παρούσα φάση ρυθμιστής των κοινοβουλευτικών πραγμάτων, εμφανίζεται ως Μέγας Αλέξανδρος που ετοιμάζεται να κόψει τον γόρδιο δεσμό στη Βουλή, με τους Θεόδωρο Διληγιάννη και Δημήτριο Ράλλη -τέως και νυν πρωθυπουργό- να αιμορραγούν (ίσως), ενόψει των επικείμενων εξελίξεων. Στη δεξιά πλευρά, ο Γεώργιος Θεοτόκης με τη μορφή του Κολοκοτρώνη, δίπλα στο άλογό του και το πιο πέρα στημένο βάθρο του, ως «ο μεγαλύτερος θεσιθήρας!», «παρακαλεί», με την περικεφαλαία στο χέρι, για τις ψήφους του Ζαΐμη. Περίπου έναν μήνα μετά, η κυβέρνηση Δ. Ράλλη έχασε την εμπιστοσύνη της Βουλής και ανέλαβε πρωθυπουργός ο Γ. Θεοτόκης με την υποστήριξη του Αλ. Ζαΐμη.

Βρίσκεστε εδώ: [Αρχική](#) » [ΜΝΗΜΕΙΑ](#) » [Μνημεία Αττικής](#) » Ανδριάντας Θεόδωρου Κολοκοτρώνη

Προηγούμενη Σελίδα

[ΑΡΧΙΚΗ](#)

[ΠΟΛΕΙΣ](#)

[ΜΝΗΜΕΙΑ](#)

[ΠΡΟΣΩΠΑ](#)

[ΓΛΥΠΤΕΣ](#)

[ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ](#)

Κατηγορία μνημείου

- ✓ -- Επιλογή Κατηγορία μνημείου --
- Αγαλμα
- Αναθηματική επιγραφή
- Αναθηματικός τοίχος
- Αναμνηστική πλάκα
- Ανδριάντας
- Αψίδα
- Ηρώο
- Μνημειακό Σύνολο
- Προτομή
- Στήλη
- Ταφικό μνημείο

Πρόσωπο

-- Επιλογή Πρόσωπο --

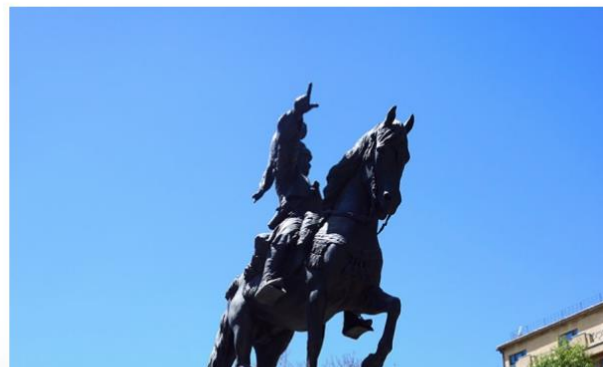
Πόλη

-- Επιλογή Πόλη --

Ανδριάντας Θεόδωρου Κολοκοτρώνη

[Εκτύπωση](#) [E-mail](#)

Ο έφιππος ανδριάντας του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη στην Αθήνα, δίδυμο έργο με εκείνο του Ναυπλίου, ανεγέρθηκε κατόπιν πρωτοβουλίας του δημιουργού του, Λάζαρου Σώχου, και φροντίδας του Δήμου Αθηναίων. Οι δαπάνες για τη χύτευση του γλυπτού και την κατασκευή του βάθρου του καλύφθηκαν

Ανδριάντας Θεόδωρου Κολοκοτρώνη

Εκτύπωση E-mail

Ο έφιππος ανδριάντας του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη βρίσκεται στο κέντρο της Πλατείας Άρεως, στην Τρίπολη και είναι έργο του γλύπτη Φάνη Σακελλαρίου.

Για την κατασκευή του ανδριάντα του **Θεόδωρου Κολοκοτρώνη** (1966) ο γλύπτης **Φάνης Σακελλαρίου** επισκέφτηκε τα χαλκοχυτήρια Miceloucci της Φλωρεντίας, μελετώντας βήμα προς βήμα τις τεχνικές και τη διαδικασία χύτευσης. Ο ανδριάντας παρουσιάζει τον Γέρο του Μοριά τη στιγμή που τραβά με το αριστερό του χέρι τα χαλινάρια και υποχρεώνει το άλογό του να σταθεί στα πίσω πόδια του, ενώ αυτός ανασηκώνεται με δυναμικότητα και ένταση κραδαίνοντας το σπαθί του σαν να εποπτεύει το πεδίο πριν εφορμήσει στη μάχη. Το μνημείο παραδόθηκε από την Ερανική Επιτροπή που είχε αναλάβει το έργο συγκέντρωσης εισφορών προς το κοινό της Τρίπολης τον Αύγουστο του 1971, ενώ τα αποκαλυπτήρια πραγματοποιήθηκαν στις 26 Σεπτεμβρίου 1971 στο πλαίσιο των εορτών της Άλωσης της Τριπολιτσάς, καθώς και στο γενικότερο επετειακό πλαίσιο εορτασμού των 150 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση. Στις εκδηλώσεις των αποκαλυπτηρίων παρευρέθηκαν μέλη της κυβέρνησης του δικτατορικού καθεστώτος της 21ης Απριλίου (Πηγή 24).

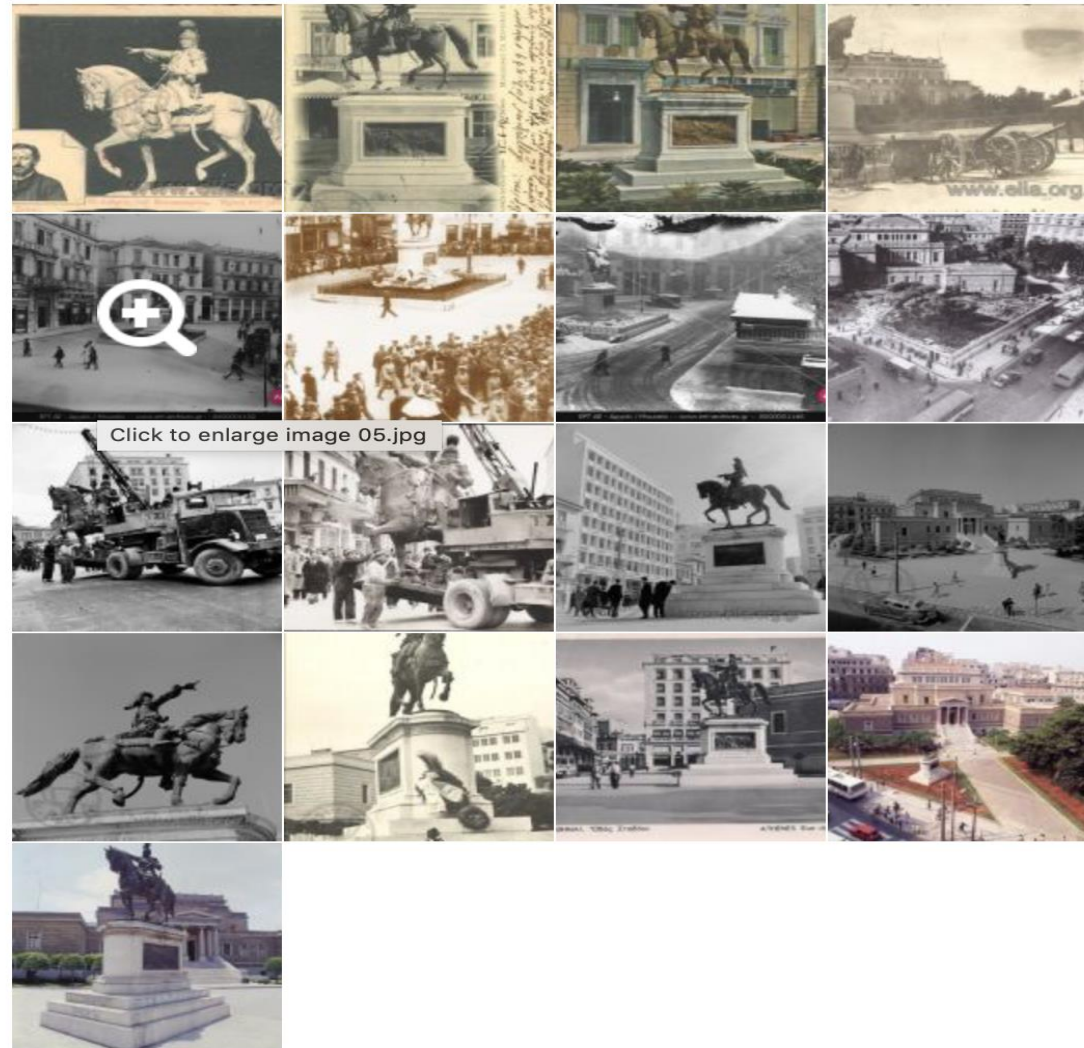
Η Ερανική Επιτροπή του μνημείου είχε συγκροτηθεί με το Βασιλικό Λιάτανια της 3ης Αυγούστου 1952

You are viewing the image with filename 04-efippos_aristera_1.JPG

ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Πληροφοριακά στοιχεία αρχειακών φωτογραφιών μνημείου

